

— Evropa (v nemškem, češkem, poljskem in hervatskem jeziku) vsaka po 21 kr., Azija, Afrika, Severna Amerika, Južna Amerika, Avstralija po 10 kr., avstrijsko cesarstvo (v nemškem, laškem, češkem, poljskem, rutenskem in v hervatskem jeziku) po 17 kr., nadvojvodstvo Avstrijsko 10 kr., Tirol in Vorarlberško 10 kr., Štajersko 10 kr., Hirsko 10 kr., Dalmacija 10 kr., Češko 10 kr., Marsko in Šlezko 10 kr., Galicija in Bukovina 10 kr., Ogersko, Hervatsko in Slavonsko z vojno granico in s Sedmograško 21 kr., Švica 10 kr., Nizozemsko in Belgija 10 kr., Dansko 10 kr., Gerško in jonski otoki 10 kr., vodni zemljevid avstrijske države 7 kr., železnični in vodni zemljevid avstrijske države (češki) 8 kr. — Mali zemljevidi (na 4%) se dobivajo prav po ceni, in sicer Evropa, avstrijsko cesarstvo po 3 kr.

Vsi ti zemljevidi so prav natančni, čedni in kar je posebno dobro tudi prav po ceni, tako, da si jih vsaka ljudska šola lahko napravi. Želeti je le, da bi se bolj slovenske dežele (t. j. Kranjsko, Koroško, Štajersko in Primorsko) tudi v slovenskem jeziku izdajale.

4. Apnena perst.

(Dalje.)

V persti se nahaja ogelno-kisla apnena perst ali kakor pravimo apno, ali kot zdrobljen pesek, ali kakor prod, ali kakor debelo kamnje ali skale. Le malokatera perst je čisto brez njega. Po tem, ali mu je več primešanega ali peska ali ilovice se tudi perst pravi ali ilovnato-apnena ali peščeno-apnena. Potem gredo tudi druge njene lastnosti. Navadno je v sredi med peščeno in ilovnato perstjo, kar se tega tiče, da namreč vodo v se jemlje in jo zaderžuje, tedaj tudi zboljšuje napake oboje persti, zrahljuje ilovico, peščeno perst pa bolj veže. Poserka veliko vode, pa je ne obderži toliko časa, kakor ilovnata zemlja, in kedar se osuši, tudi se ne skerči tako skupaj. Apnena perst je hitra, pa še tudi vroča, kedar ima veliko apna v sebi, to je hitro razkroji gnoj in rastlinske ostanke in urno se prikaže nasledek tega. Ker se ogelnokislo apno lahko združuje z močnejšimi kisljinami, katere so same na sebi škodljive rastlinstvu, je prav posebno dober za usušeno sotiščje in v kratkem se tam prikažejo naj izverstnejše rastline. Tudi kuhano apno se rabi prav s pridom za zboljšanje zemlje, katera ima premalo ali celo nič apna v sebi, ker zbuja in razkroji dele, katere so rastlinam v živež. S tem pa tudi tla izpije in ako hočemo res kaj zdatno njivo zboljšati, moramo jo potem močno pognojiti. Skuhano apno pa se vendar ne sme ob enem z hlevnim gnojem na njivi rabiti, ker sicer bi gnoj nič ne koristil, ker

apno prežene amonijak, najvažnejši del gnoja, da se izhlapi. Apnena perst se lahko obdeluje, in je v pravi zmeri, kjer je spodnja zemlja tudi ugodna, prav cenjena perst, posebno pa ako primešani apneni deli niso debelo zernasti, ampak zmeleti pesek. Na Kranjskem je v več krajih taka perst in perst med apnenimi skalami rodi žito, ki dobro plenja. Dobra je za tertó in koščičasto sadje, ravno tako za pšenico, rež, ječmen, oves, za vsako sočivje in za deteljo, na pustí apneni persti raste turška detelja (Esparcette.) Na apni tudi rade rastejo bukve, jelše in drugo gozdno drevje.

Dostikrat se nahaja neka posebna zmes ilovice in apna, ki se imenuje lapor; za kmetijstvo je ta zelo važen. Lapor je perst, v kateri sta ilovica in apno tako tesno zvezana, da bi se umetno nikdar ne moglo tako zgoditi. Poleg teh je še nekaj kalijuma in fosforove kisline. Najde se v bregovitih krajih pa tudi na ravnem, večkrat precej na verhu, ali včasih nekoliko globočeje v zemlji in se prikaže v jamah, kjer se pesek koplje, ali sploh v presekah. Je pa v podobi persti ali škerlovja in je raznih barv kakor ilovica, kar zavisi od tega, v kakošni meri so mu primešani železni deli ali rastlinske trohnine, — je namreč siv, sivkasto višnjevi, rumen ali rujav. Na zraku ali poulažen razpade v prah, ker se zveza različnih delov oprosti, s kisljinami polit zakipi. Na lapornati persti se ponašajo vse rastline, posebno tiste, katerih korenina sega globoko v tla, in čebulnate rastline.

Ako sta v laporju ilovica in apno pomešana v enaki meri je to sploh lapor, v ilovnatem prevaguje ilovica, v apnenem apno, v peščennem pa pesek. Po tej sestavi ravna se tudi to, kako se ima rabiti. Ilovnati persti naj se primeša apnen ali peščen lapor, da postane bolj rahla. Peščena zemlja pa postane bolj deržeča, ako se ji primeša ilovnat lapor. Lapor pa ne more biti mesto gnoja, ampak le zboljšuje perst. Kakor kuhano apno, vendar le bolj po malem razkroji dele, ki žive rastline, in nareja kisline neškodljive. V pustí persti, katera nima hrane za rastline, pa ščasoma še to gnojevino popolnoma izpije. Z laporjem potresati le tačas prav koristi, kedar se ob enem dobro gnoji. Ravno tako, kakor lapor nahaja se tudi še druga apnena perst, gips ali žveplo — kisló apno, ali sem in tje raztresen ali v celih legah. Rabijo ga posebno da detelji štipajo ž njim.

Kako se je premog naredil?

Prav očitvidno kaže to močvirje „Dismal Svamp“ v Virginiji v severni Ameriki. V to veliko močvirje se pogrezujejo rastline, katere pokriva škrilasta ilovica, t. j. grez, iz katere se nareja vsaka škriljasta ilovica. Na tej grezi rastejo drevesa, pa ne pod vodo, kakor so mislili od premogovih rastlin, ampak na grezi, katera je skoraj popolnoma suha.

Ta drevesa sčasoma odmerjó, na tla popadajo in iz njih postajajo kupi rastlinske snóvi, t. j. premog. Ti kupi se pogreznejo, voda in škrljasta ilovica jih pokrívata, na kateri pa zopet rastejo drevesa, na to se pa zopet naredi lega premoga, na katere pa znabit zopet pride škrljasta ilovica. Ko bi bil potok v tem močvirji dosti močnen naredile, bi se tudi peščene lege, kakor se navadno nahajajo v premogovnem gorovji. Ta zgled, kako se nareja premog v sedanji dobi, nam poočituje, da se je v starodavnih časih na naši zemlji ravno tako godilo; napčna je tedaj misel, da za premog je bilo treba veliko vročine; veliko vlage je bilo treba.

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega slišiš, koristnega skusiš, zapiši! — Po tej poti otmeh marsikaj pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominček po prislovcu latinski: „*Litern scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

29. dan avgusta. (Nedelja.) (Elizabetina cerkev na Vidnu. Belvederski vért. Cerkev sv. Jožefa „auf der Laimgrube“. V „Praterju“.) Med mnogimi novejšimi stavbami, ki kinčijo Dunaj, sme se prišteti nova Elizabetina cerkev v videnskem okraji v prvo versto. Postavljena na prostornej višini, ne dalječ od južnega kolodvora, vabi nekako siloma k sebi obiskovalce, katerim je za lepoto cerkvá kaj már. Dozidana je bila mende še le l. 1868. Gotiški zlog, ki cika nekoliko na bizantinski, odlikuje to veliko, prav lepo, prijazno in svitlo svetišče. Razdeljeno je v tri ladije, zmed katerih ima vsaka na zadnjem (južnem) koncu svoj ne sicer velik, pa posebno lep in umetno narejen altar. Okna cele cerkve so sestavljena iz novošegno-pobarvane (zelenkaste) steklenine; tudi vsa ostala druga znotranja oprava je taka, da služi na čast vsem onim, bi so pri teh delih ali vladali in zapovedovali, ali pa kaj delali. —

Od Elizabetine cerkve naprej podal sem se prot „Belvederu“, ki ni dalječ od nje. Ta cesarska palača pač ne nosi svojega imena zastonj, ki se poslovenjeno zóve „lepovid“. Razdeljena je v dva oddelka, „v zgornji in spodnji Belvedere“. Od prvega, ki stoji na zgornji višini, sprelepo vidi se na znotranje dunajsko mesto, ter na Štefanovo cerkev, in pravijo, da se letod gromeči dón njenega velikana, zvonu, kedar ž njim zvonijo, skoraj naj boljše sliši. Sozidal je to poslopje v mojih spisih že navedeni sloveči vojskovodja princ Evgen Savojski. Zgornji